

Era Cristòfol Colom de l'antiga Illa de Gènova de Tortosa?

MARIBEL MILLÁN LÓPEZ
mmillan@diaridetarragona.com

Crònica

Origen del navegant. El debat ha tornat al primer pla amb l'emissió del documental sobre els estudis d'ADN de les seues restes. Una teoria de l'historiador Enrique Bayerri fa un segle que el reivindica com a tortosí

El documental *Colón ADN*, su verdadero origen, emès per Televisió Espanyola el passat 12 d'octubre, ha tornat a posar en primer pla el debat sobre on va nèixer realment el navegant que va arribar a Amèrica l'any 1492. A les moltes teories sobre aquest origen s'hi compta la que era tortosí, concretament, de l'antiga Illa de Gènova al riu Ebre, situada davant de la ciutat a l'edat mitjana, on ara hi ha el barri de Ferreries. Una hipòtesi plantejada fa prop d'un segle per l'historiador i arxiver Enrique Bayerri (Jesús-Tortosa, 1882-1958) i defensada posteriorment per altres autors locals, com Manuel Bestratén.

El documental, que narra el treball al llarg de vint anys del catedràtic de Medicina Legal i Forense de la Universitat de Granada José Antonio Lorente, i que ha suposat l'anàlisi de les restes de Cristòfol Colom i de dos dels seus familiars, apunta a què el navegant tindria orígens jueus i hauria nascut en un territori de la Mediterrània occidental, dins de la corona d'Aragó.

El treball, que ha estat molt qüestionat per historiadors i comunitat científica (els resultats no s'han publicat en cap revista científica), descarta a través de diferents exhumacions i estudis d'ADN algunes teories sobre l'origen gallec, castellà, portuguès o mallorquí de Colom, i apunta finalment a què podria ser un jueu procedent d'una família de teixidors de València, un extrem que no queda demostrat.

En tot cas, no es desmenteix i torna a posar el focus en la teoria de Bayerri, desenvolupada al llibre *Colón tal cual fue*, publicat de forma pòstuma l'any 1961. Una obra de més de 800 pàgines on analitza la figura del navegant, repassa teories sobre el seu origen i deixa negre sobre blanc la seua hipòtesi, plantejada per primera vegada als anys vint del segle passat. Segons admet, aquest origen va ser per a

L'avinguda de Cristòfol Colom al barri de Ferreries, antiga Illa de Gènova. FOTO: JOAN REVILLAS

L'apunt Mapa amb l'antiga illa de l'Ebre

● A 'Colón tal cual fue' es reproduceix un antic mapa de 'la comarca de Tortosa', traçat el 1709 per un enginyer francès, on es veu l'illa davant de la ciutat. Aquesta àrea va deixar de ser una illa per la dinàmica canviant del riu abans de la construcció dels pantans.

ell gairebé una obsessió des de petit, quan a Jesús va llegir un llibre sobre la seua vida.

Després de molts anys de recerca, que el van portar fins i tot a Itàlia, considerava provat que Colom era genovès, però no de la ciutat italiana com s'ha dit al llarg de la història, sinó de la «Gènova tortosina». A l'obra fa seus els plantejaments de l'historiador peruà Luís Ulloa sobre l'origen català del descobridor d'Amèrica, però va un pas més enllà per situar-los a la capital del Baix Ebre.

Lany 1148 Ramon Berenguer IV conquereix Tortosa, amb l'ajut, entre d'altres, de soldats genovesos. Com a compensació, els donà una tercera part de la ciutat: les altres parts van ser per a l'or-

de del Temple i els Montcada. Segons detalla Bayerri, l'illa que hi havia davant la ciutat va correspondre als genovesos i va acabar sent propietat del Capítol de la Catedral de Gènova, que la va vendre al bisbe de Tortosa l'any 1289.

Bayerri també explica que de l'Illa de Gènova es conserva un dels primers censos de població,

«Mentre no es provi amb documents indiscutibles una altra cosa, Colom va tenir com a pàtria d'origen l'illa anomenada Gènova situada a la ribera de la ciutat de Tortosa»
Enrique Bayerri

de principis del segle XIV, i que allí «s'anomenen molts veïns amb el cognom Colom», amb la quantia del que pagaven de contribució. I «és particular la circumstància que s'afegeix, de vegades, a tal cognom, el qualificatiu ètnic de jueu», detalla.

L'illa feia «uns cinc quilòmetres de longitud per quasi dos d'amplada» i amb el pas els segles va acabar desapareixent, per les avingudes, al·luvions i dinàmiques del riu, que van anar colmant el braç secundari.

Un altre element a tenir en compte és que Tortosa, a l'Edat Mitjana i el Renaixement, era un important port comercial i una ciutat referent al centre de la Corona d'Aragó, amb connexió a la Mediterrània.

Testimoni d'això n'és l'obra *Els Col·loquis de la Insigne ciutat de Tortosa*, de Cristòfol Despuig, que esmenta Colom amb el cognom català, segons remarca Bayerri. Però crida l'atenció que no faci referència a un suposat origen tortosí del navegant, tenint en compte que l'obra es va escriure només unes dècades després del descobriment d'Amèrica.

Segui com sigui, al barri de Ferreries hi ha actualment l'Avinguda de Cristòfol Colom, que desemboca al pont de l'Estat sobre el riu Ebre, i també el carrer de l'Illa de Gènova.